

Юри Анджекарски, директор на 151-во училище „София“:

Образованието има нужда от осигурителна каса

ИВА ЙОСИФОВА

– Господин Анджекарски, известен сте в София като човек, за когото няма тайни в образователната система. Кой е най-сериозният проблем в българското образование днес?

– Най-големият проблем е една манипулация. Не само у нас, а и в по-развити общества образованието е изведено извън пазарна регулация. То е обявено за непроизводствена, обслужваща сфера, която се финансира по субективна преценка, и то на остатъчен принцип – каквото остане, отива за образование. Това е изключителен проблем на обществото и е резултат от бедността. Има го дори в САЩ и в Япония. Причината е, че в сфери като хазарта например има бърза възвращаемост, а в образованието няма. Инвестицията в образование е стратегическа и нейното обезпечаване е сложно. Ако искам например да спечеля от стоматолози, ще възстановя парите си за обучението им едва след 10 години. Ще е необходимо и това образование да се застрахова – както всяка една стока. Затова е толкова необходимо образователен лизинг, т.е. образованието да се кредитира.

– Но това не трябва ли да се прави от държавата?

– Как да стане? Колко души могат да твърдят, че имат идентификация с държавата? Всеки министър мисли за не повече от 4 годишен мандат. И понеже инвестициите в хазарта и строителството се капитализират по-бързо, всички се насочват по-нататък. Колкото едно общество е по-несигурно, толкова по-бързо гледа да завърти парите и да реализира своя частен интерес. Аз бих искал родителите да са акционери. Да инвестират в образованието на своите деца и да имат гаранция за тази реализация. Дори и те да учат в чужбина – това пак е инвестиция, защото парите, които са вложени в тях, ще се върнат.

– Как родителите ще са сигурни, че инвестираните в образованието на децата им пари ще се върнат?

– Със семейни договори, например. Трябва и децата да бъдат ангажирани към родителите си. Необходимо е договорна култура. В нашето училище (151-во училище „София“) още през 1993 г. сключвахме договори с родителите – за всеки клас. От една страна между директора и родителите, от друга – между родителите и учениците. Имаше клауза например, че едно дете можеше да бъде изключено при успех под 5.20, при положение, че предварително е подписало такава условие. Имаше клауза и за определен брой отсъствия. Така с изгълтението на учебните задачи се ангажира и родителят, и ученикът. Училището пък гарантира, че ще осигури определен учебен план, профилни часове и др.

– Кога трябва да завършат образователните степенни?

– Аз съм консервативен. Ученикът в осми клас трябва вече да е гимназист. На тази възраст едно дете може дори вече да излезе на обществото, да отиде в друг град.

Ако преместят основното образование с една година напред, много учители ще останат без работа – всички, които сега преподават език в осми клас. Ще си намерят друга, по-добре платена работа и няма да се върнат към учителството. Защото тази нулева година няма да е само за едно, а за всички училища.

– Как могат да се решат проблемите във финансирането на образователната система?

– Начинът те да се решат е със създаването на образователни каси. Такива вече има в Швеция. Става въпрос за отпускане на държавни образователни кредити за следване, както и за гимназиите. Само така може да се премахне субективизмът в разпределянето на средствата за образование. В просветата няма никаква пазарна регулация. Не е нормално шофьорът от общинския градски транспорт да получава колкото общинският учител. Няма друга такава европейска страна. Едно училище трябва да осигури поне 3 заплати на един учител – за всяка различна дейност учителят трябва да получава отделна заплата под формата на хонорари или нещо друго. Не може да прати учителя на зелено училище, и да не му плати допълнително за всички родителски отговорности, които поема.

– Възможно ли да работи такава система?

– В нашето училище работеше. Ние създадохме един широк спектър от допълнителни дейности по избор на учениците. Понеже общината нямаше пари за целодневна организация, ние организирахме един център за дейности по интереси, където до 17.00 часа децата се занимаваха.

– Това е нещо, което министерството тепърва се готви да въведе.

– Да, а ние го направихме още преди 13 години, и то още при децата от първи клас. Тези дейности се организираха от училищните настоятелства, т.е. имаше обществен контрол върху тази дейност. Това бе начин учителят да получава допълнителни доходи. Защото ако един педагог доработва, той трябва да доработва като педагог, а не като шофьор на такси например.

– Могат ли да се премахнат частните уроци?

– Не. Както не могат да се премахнат частните лекарски прегледи. Образователната реформа е две-три обиколки след тази в здравеопазването. Тя неизбежно трябва да мине по същата логика – на пазарната регулация. Необходими са образователни осигурителни фондове – задължителни и доброволни, в които всички да извършват определени вноски.

– В какво точно се състоеше експериментът със 151-во училище?

– Не бих го нарекъл експеримент – към тази дума и в медицината, и в образованието се отнасят с резервираност. По-скоро става въпрос за иновации. Първо, ние направихме промени в самата структура на училището. Въведохме родителски настоятелства – за всеки профил и за всеки

66
Всеки министър мисли само за 4-годишния си мандат

Юри Анджекарски е роден през 1955 г. Завършва философия и социология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. От 1986 г. е ръководител на обществено-педагогическата колегия. От 1991 г. до 2000 г. е директор на столичното 151-во училище „София“. В момента ръководи информационно-консултативен център за образованието „Образователен форум“. Собственик е на борсата за употребявани учебници в НДК.

СНИМКА: ДИМИТЪР КЪСОМАРЛИЕВ

клас. Още през 1992 г. създадохме правен профил, както и здравна профилактика с природни средства, домашна педагогика – все неща, които отсъстват от общообразователните програми. Ние осигурихме 100 % от общообразователната подготовка, включително интензивно изучаване на чужд език. Същевременно се изучаваше един много широк спектър от 2000 часа за 5-годишно обучение на профилна подготовка – не само на теоретично, но и на практическо ниво. Нашите ученици всяка година правеха годишна продукция – изложби на текстил, керамика, мебели. И това ставаше след всеки клас, а не при завършване на средното образование. Много от преподавателите по различните профили бяха и университетски преподаватели. В профила право още в осми клас се учеше римско частно право. И после ученици, които

продължиха да следват право, идваха и казваха, че в университета не им се дават достатъчно знания. Те излизаха още от училище на ниво първи – втори курс на висше учебно заведение.

– Това означава ли, че 151-во училище е било нещо като колеж?

– Да, близо до колеж. Подготовката им даваше самочувствие, което в университета нищо не можеше да пречупи. Това се разбираше и от отзивите на родителите. Специалните профили помагаша на децата да преодоляват най-разнообразни психо-физиологични проблеми.

– Всичко това в момента е заложено в стратегията на просветното министерство. Защо тази напредничавая идея се провали?

– Тя не се провали, но беше притисната и постепено върната назад в много отношения.

– Нормативната база ли беше проблемът? Имаше твърдения, че дипломите ви са незаконни.

– Нормативната база се промени чак през 1999 г., а училището си беше такова още през 1992 г. Но

нормотворците не възприеха нашия опит. Нашето училище бе узаконявано многократно. Но изведнъж някой реши, че ние не трябва да сме това, което сме били, и че трябва да сме като всички други. И никой не се чувстваше длъжен да ни обясни защо. Това стана по времето, когато Владимир Атанасов беше министър на образованието и когато Елка Анастасова бе председател на парламентарната комисия по образование. Оказа се, че те трудно вкарват в своите калъци нещо, което стърчи. В нормалните страни хората биха изучавали това. Нас винаги са ни наблюдавали много експерти и педагози. А чиновниците от министерството винаги са бягали от отговорност.

– Тоест, държавата попречи на един директор да модернизира училището си?

– Механизмът за провеждане на иновации в българското образование не е уреден никъде. И единственият експериментатор може да бъде самият министър. Той, за нещастие, експериментира с цялата система, без да има опита и компетентността. Дори директорът на Националния институт по образование беше уволнен преди 2 години заради нашето училище, защото застана зад нас.

– А как се финансираха профили?

– Средствата се събираха от самите родители и те ги управляваха. Инициативата за закупуване на материали за съответния профил бе изцяло на родителите – те определяха всичко, дори аз лично не съм участвал при съгласуването. Ние дадохме възможност всеки профил да създаде своя база и да има своя компютърна зала. Те бяха общо осем в училището. И всичко това беше със средства на родителите, защото общината дава пари само за оцеляване – за тебешери и отопление.

– Какво е положението сега?

– Училището оцеля. Но не оцеляха много съществени технологични неща, например учебните общности от 18 ученика, които въведохме още 1991 г. Защото тези групи са по-комуникативни и обучението е по-ефективно. Има закони на комуникативно-груповата динамика, които педагозите и чиновниците не познават. За да има скъпа работа и управляемост на учебния процес, и ученикът да може да бъде изслушван и оценен, общностите трябва да са между 11 и 13 души. Нашата паралелкова структура от 26 души в клас е архаична.

– Какъв е българският учител днес?

– Учителите, с които разполага обществото ни в момента, си отиват. Те са капитал, създаден преди 20 години.

– И кои идват на тяхно място?

– Това е големият въпрос – те не са тези, които ще се върнат да раздават любов на децата за едно-то мерси.